

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
PETICIJŲ KOMISIJA**

**IŠVADA
DĖL TOMO GRIŠKEVIČIAUS PETICIJOS**

2023 m. sausio 11 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija 2023 m. sausio 11 d. posėdyje iš esmės išnagrino Tomo Griškevičiaus peticiją ir priėmė sprendimą teikti Seimui išvadą atmesti šioje peticijoje pateiktą pasiūlymą atsisakyti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktuose nurodyto reikalavimo fizinių asmenų atstovams pagal pavedimą – darbuotojams, įstatyme nustatytais atvejais vedantiems bylą teisme profesinės sąjungos, asociacijos arba kitų viešųjų juridinių asmenų, kurių steigimo dokumentuose kaip vienas iš veiklos tikslų yra nurodytas tam tikros grupės asmenų gynimas ir jų atstovavimas teisme, vardu, turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir nustatyti, kad fizinių asmenų atstovai pagal pavedimą gali būti darbuotojai, einantys teisininko pareigas. Sprendimas priimtas, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos argumentus, kurie pateikiami šioje išvadoje.

T. Griškevičius peticijoje nurodo, kad dabartinės įstatymo nuostatos prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat teigia, kad nei Lietuvos Respublikos darbo kodekse, nei Tarptautinės darbo organizacijos konvencijoje Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje (toliau – Konvencija) nenustatytas apribojimas teisininkui be aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo dirbti teisinį darbą, įskaitant atstovavimą teismuose, taip pat pabrėžia, kad pati asociacija ar profesinė sąjunga privalo turėti teisę pasirinkti tinkamą atstovą.

Teisingumo ministerija, įvertinusi pareiškėjo argumentus, pažymėjo, kad kreipiantis į teismą civilinio proceso tvarka, turi būti išimtinai vadovaujama procesiniu įstatymu – Civilinio proceso kodeksu. Nei Darbo kodeksas, nei Konvencija, nustatant tinkamus atstovus teisme, nėra taikomi. Taip pat atkreipė dėmesį ir į tai, kad nors Konvencija nėra tiesiogiai taikoma nustatant tinkamą atstovą teisme, Konvencijos 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bet koks išskyrimas, apribojimas ar pranašumo teikimas, susijęs su konkrečiam darbui keliamais reikalavimais, nėra laikomas diskriminacija.

Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 51 straipsnio 1 dalimi, asmenys gali vesti savo bylas teisme patys arba per atstovus. Paties asmens dalyvavimas byloje neatima iš jo teisės turėti šioje byloje atstovą.

Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 punkte reglamentuojama profesinių sąjungų teisė būti atstovu darbo teisinių santykių bylose. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymu, profesinės sąjungos yra savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos, atstovaujančios darbuotojų profesinėms darbo, ekonominėms, socialinėms teisėms ir interesams ir juos ginančios. Profesinės sąjungos vardu bylą teisme veda atitinkamas profesinės sąjungos valdymo organas arba atstovai pagal pavedimą – darbuotojai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir (arba) advokatai (advokato padėjėjai) (CPK 56 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Profesinių sąjungų įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad profesinės sąjungos atstovauja savo nariams ir įstatymų nustatyta tvarka gina savo ir savo narių teises ir teisėtus interesus valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose. Profesinės sąjungos savo narių teises teisminiuose procesuose gali ginti dviem būdais: reikšti ieškinius profesinių sąjungų narių teisėms ir teisėtiems interesams ginti arba atstovauti profesinės sąjungos nariams darbo teisinių santykių bylose. Antruoju atveju profesinė sąjunga byloje yra savo nario atstovas pagal pavedimą. Tokiu atveju pagrindas atsirasti atstovavimo santykiams tarp profesinės sąjungos ir jos nario yra asmens narystė profesinėje sąjungoje.

Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 6 punkte reglamentuojama asociacijų ir kitų viešųjų juridinių asmenų teisė būti atstovais civilinėse bylose. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Kaip pažymi Seimo kanceliarijos Teisės departamentas, asociacijos teisė būti savo narių atstovu civiliniame procese yra neatsiejama nuo viešųjų juridinių asmenų teisinio statuso ypatumų. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.74 straipsnio 2 dalimi, viešieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų veiklos tikslams. Ši nuostata atsispindi ir Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 6 punkte – asociacija savo narius gali atstovauti tik bylose dėl teisinių santykių, tiesiogiai susijusių su juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytais veiklos tikslais ir sritimi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad galimybė tokiai asociacijai arba kitam viešajam juridiniam asmeniui atstovauti savo nariams teisme siejama su asociacijos ar kito viešojo juridinio asmens pagrindinių tikslų, kuriems jie įsteigti, įgyvendinimu, ir tik tiek, kiek tai susiję su šių pagrindinių tikslų įgyvendinimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422-687/2017). Tuo atveju, kai atstovavimas

teisme nekyla iš asociacijos ir jos narių veiklos ir su šia veikla susijusių aiškių pagrindinių tikslų, asociacija negali būti laikoma tinkama atstove civiliniame procese.

Pažymėtina, kad procesinio atstovavimo tikslai efektyviausiai ir ekonomiškiausiai įgyvendinami tuomet, kai byloje dalyvauja profesionalus, specialių teisinių žinių turintis atstovas.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad profesionalus teisinis atstovavimas yra svarbi efektyvios teisingumo sistemos prielaida, taip pat tinkamo paties asmens, kuris kreipiasi į teismą, teisių ir įstatymų saugomų interesų gynimo sąlyga, bei konstatavęs, kad konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą negali būti aiškinama kaip reiškianti, kad įstatymų leidėjas esą negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmuo, siekiantis apginti, jo manymu, pažeistas teises ar laisves, į teismą galėtų kreiptis tik laikydamasis įstatymo nustatytos tvarkos (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Dar daugiau, Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad demokratinėje teisinėje valstybėje teisininko profesijai – neatskiriama teisinės sistemos daliai yra keliami dideli reikalavimai, nes užtikrinti tokias fundamentalias teises vertybes kaip teisės viešpatavimas, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, teisė į teisingą teismą, teisinė pagalba ir kt. įmanoma tik tokioje teisinėje sistemoje, kurioje teisininkai turi būtina profesinę kompetenciją. Teisininko profesija neatsiejama nuo aukštojo teisinio išsilavinimo (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra nurodęs, kad civilinio proceso normos asmenų, galinčių būti atstovais civiliniame procese pagal pavedimą, ir mokėjimo už atstovavimą klausimus reglamentuoja pakankamai aiškiai ir imperatyviai, o griežtą atstovavimo pagal pavedimą reglamentavimą lemia tai, kad civiliniam procesui tinkamai vesti ir pasiekti vieną pagrindinių civiliniam procesui keliamų tikslų – teikti kvalifikuotą teisinę pagalbą – reikalingos aukšto lygio teisės žinios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-212-219/2015).

Tiek Seimo kanceliarijos Teisės departamento, tiek Teisingumo ministerijos vertinimu, Civilinio proceso kodekse nustatytu atstovavimo teismuose pagal pavedimą reglamentavimu siekiama užtikrinti kokybišką ir tinkamą asmenų atstovavimą teismuose, taip pat tinkamą byloje dalyvaujančių asmenų subjektinių teisių apsaugą ir gynybą, įgyvendinti civilinio proceso operatyvumo, kooperavimosi principus, padėti teismams priimti teisingus ir pagrįstus sprendimus byloje. Priešingu atveju, dėl nekokybiško atstovavimo gali kilti neigiamų procesinių padarinių atstovaujajam, taip pat gali būti vilkinamas teismo procesas. Pabrėžtina, kad kvalifikuota asmens teisių gynyba teismuose yra viena svarbiausių žmogaus teisių apsaugos garantijų. Valstybė, suteikdama išimtinę teisę šią veiklą vykdyti tik tam tikros profesijos asmenims (advokatams, advokatų padėjėjams), kartu įsipareigoja ir kontroliuoti, kad minėtos paslaugos būtų atliekamos tinkamai. Pavyzdžiui, asmenims, siekiantiems tapti advokatais teisės aktai nustato aukštus

kvalifikacinius reikalavimus, reglamentuojama šių asmenų drausminė atsakomybė, privalomas profesinės atsakomybės draudimas, nustatomi tam tikri veiklos apribojimai, išbraukimo iš praktikuojančių advokatų sąrašo atvejai, įvardijamos advokatų teisės ir veiklos garantijos. Be to, informacija, ar tam tikras asmuo turi teisę verstis advokato praktika yra prieinama viešai. Taigi, griežtas tam tikros veiklos reguliavimas yra suponuojamas žmogaus teisių užtikrinimo prioriteto.

Tas pats pažymėtina ir dėl Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktuose įtvirtinto teisinio reguliavimo, kuriuo atstovavimo pagal pavedimą teisė teismuose nors ir suteikiama kitiems asmenims nei advokatai ar advokatų padėjėjai, tačiau tik tam tikroje siauroje srityje, kurioje viešasis juridinis asmuo vykdo tam tikrą veiklą, tiesiogiai susijusią su juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytais veiklos tikslais ir sritimi, be kita ko, reikalaujant atstovams pagal pavedimą turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnio 4 dalimi, aukštasis universitetinis išsilavinimas – išsilavinimas, įgytas Lietuvos aukštosiose mokyklose baigus universitetinių studijų programas, pagal kurias suteikiama aukštojo mokslo kvalifikacija, arba kompetentingos institucijos pripažintas kaip jam lygiavertis išsilavinimas. Vadovaujantis minėto įstatymo 4 straipsnio 5 dalimi, aukštojo mokslo kvalifikacija – tai kvalifikacinis laipsnis, mokslo daktaro laipsnis, meno daktaro laipsnis, taip pat kvalifikacija, kurią suteikia aukštoji mokykla, turinti kompetentingos institucijos pritarimą tai kvalifikacijai teikti. Taigi, Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktuose atstovui pagal pavedimą keliamo teisinio universitetinio išsilavinimo reikalavimas nėra savitiksliis, juo yra įtvirtinama prezumpcija, kad asmuo, turintis teisinį universitetinį išsilavinimą, kartu turės ir pakankami teisinių žinių, bus kvalifikuotas vesti bylą ir kompetentingai atstovauti. Pareiškėjo siūlomos Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktų formuluotės, kad atstovais pagal pavedimą gali būti „darbuotojai, einantys teisininko pareigas“ suponuoja, kad tokie darbuotojai ne tik kad gali neturėti aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, bet ir iš viso neturėti teisinio išsilavinimo, todėl kelia abejonų, ar tai atitiktų asmenų, kuriuos minėti darbuotojai atstovautų teisme, interesus. Manytina, kad atstovaujantieji turi interesą, kad juos atstovautų aukštos kvalifikacijos teisininkai, turintys aukštąjį teisinį išsilavinimą, t. y. turi teisėtą lūkestį, kad jų teisių gynyba būtų savalaikė, tinkama ir kvalifikuota. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pareiškėjo siūlomi Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktų pakeitimai neatitinka atstovavimo pagal pavedimą instituto tikslų.

Seimo Peticijų komisijai, priimant sprendimą, atsižvelgta ir į Seimo kanceliarijos Teisės departamento argumentą, kad pareiškėjo siūlomu teisiniu reguliavimu iš profesinių sąjungų, asociacijų ir kitų viešųjų juridinių asmenų atstovų pagal pavedimą būtų eliminuojami profesinių sąjungų ir asociacijų darbuotojai, kurie turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, bet profesinėje sąjungoje, asociacijoje ar kitame viešajame juridiniame asmenyje užima ne teisininko, bet kitas

pareigas. Pastarieji, jeigu būtų pritarta pareiškėjo siūlomam Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punkto pakeitimams, negalėtų būti profesinės sąjungos, asociacijos ar kito viešojo juridinio asmens atstovais teisme bei ginti atitinkamų profesinių sąjungų, asociacijų narių bei kitų viešųjų juridinių asmenų dalyvių interesų. Tokiu būdu pareiškėjo siūlomas teisinis reguliavimas ne tik kad neatitiktų asmenų, kuriuos atstovauja profesinės sąjungos, asociacijos bei kiti viešieji juridiniai asmenys, interesų, bet ir pačių profesinių sąjungų, asociacijų bei viešųjų juridinių asmenų interesų, nes pareiškėjo teikiamu siūlymu būtų sumažintas minimų juridinių asmenų darbuotojų pareigybių, kuriems atitinkamas juridinis asmuo galėtų pavesti atstovauti teisme, skaičius iki vienos, t. y. teisininko, pareigybės. Atsižvelgta ir į tai, kad pareiškėjo siūlomas teisinis reguliavimas sistemiškai nedera su kitomis Civilinio proceso kodekso nuostatomis, reglamentuojančiomis atstovavimą asmenims pagal pavedimą, taip pat atstovavimą asmenims nagrinėjant civilines bylas apeliacinės instancijos teisme – aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas nustatomas tiek fizinių asmenų atstovams teisme pagal pavedimą (Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 dalies 4, 5, 6 ir 7 punktai), tiek juridinių asmenų atstovams teisme pagal pavedimą (Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktai), taip pat juridinių asmenų darbuotojams ar valstybės tarnautojams, atstovaujantiems šalims ir tretiesiems asmenims apeliacinės instancijos teismo posėdžio metu (Civilinio proceso kodekso 320¹ straipsnis).

Taigi, pareiškėjo siūlomi Civilinio proceso kodekso pakeitimai sistemiškai nedera su Civilinio proceso kodekso normomis, reglamentuojančiomis asmenų atstovavimą teismuose, neatitinka tikslų, dėl kurių asmenims, galintiems būti asmenų atstovais teisme pagal pavedimą, nustatytas reikalavimas turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, paneigia atstovavimo pagal pavedimą instituto esmę ir paskirtį. Taip pat abejotina, ar pareiškėjo siūlomas teisinis reguliavimas atitinka profesinių sąjungų, asociacijų bei kitų viešųjų juridinių asmenų, taip pat asmenų, kurių teises teismuose gina profesinės sąjungos, asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (profesinių sąjungų narių, asociacijų narių, kitų viešųjų juridinių asmenų dalyvių ar asmenų grupių), interesus.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, Seimo Peticijų komisijos išvada dėl T. Griškevičiaus peticijoje pateikto pasiūlymo atmetimo teikiama Seimui, taip pat siūloma įtraukti į Seimo pavasario sesijos darbotvarkę Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos išvados dėl Tomo Griškevičiaus peticijos“ projektą.

Komisijos pirmininkas

Edmundas Pupinis